

Finlandsambulansen och finska vinterkriget 1940

Att det var modiga kvinnor som reste tvärs över Bottenviken råder det inget tvivel om. Utan dagens möjligheter för nyhetsförmedling måste det ha varit svårt att föreställa sig vad som väntade. Motorisering och flyg var i sin linda. Hästar svarade fortfarande i stor utsträckning för att dra kanoner, kulsprutor, ammunition, kokvagnar samt tjänade som ridhästar åt officerare. Bomber, granater, flygöverfall, arkebuseringar, bitande köld, svält och andra umbäranden hörde till vardagen. Hästarna som stjärnorna reste dit för att vårda var långt ifrån nutidens välar-tade husdjur. Arméhästarna var betydligt mer svårhanterliga. Ofta både bet och sparkades hästarna så snart de kom åt.

Mitt i den verkligheten arbetade stjärnsystrarna med de militärhästar som var för sjuka för att tas omhand i fält, men tillräckligt friska för att klara transporten till sjukstallarna. Utan penicillin, sulfa och andra moderna medikamenter lyckades veterinärer, assisterade av stjärnsystrar, avlägsna granatsplitter och kulor, läka mankfistlar, rädda förfrusna hästpenisar, avlusa och bota skabb. Hundratals hästar botades, fick äta upp sig, sattes i kondition och friskskrevs.

Några av Finlandsambulansens stjärnsystrars upplevelser finns ut-givna av Svenska Blå Stjärnan: "Minnen från Finlandsambulansen 1940" av Ingegerd Forsell och Britta Björkman-Uggla.

Utdrag ur Britta Björkman-Ugglas dagbok. Illustrationer av Dagmar Lorichs.

(Dagboken sträcker sig från avresan den 24 januari 1940 till hemresan i slutet av april samma år.)

Det var naturligtvis en omöjlighet att stoltsera under vår symbol Röda Stjärnan när vi gav oss ut för att hjälpa vårt broderfolk i kampen mot just Röda Stjärnan, Sovjets symbol. Svenska Hästambulansen var vår officiella titel. Ruotsalainen Hevonen Ambulansi.



Samling Stockholm

Det var en illuster skara som samlades i Stockholm för utrustning, vaccinering och andra förberedelser inför vår avfärd. Chefen Johan Hederstedt var regementsveterinär från Jönköping, veterinär Harald Sandstedt var kirurg på Veterinärhögskolan och veterinär kandidat Wiijk kom också därifrån. Vi var 8 stjärnsystrar: Dagmar Lorichs, Märta Jureén, Margareta Isoz, Vera Siöcrona och Ingegerd Forsell kom alla från Stockholm, Ninnie Nanneson från Göteborg och Nuppe Mörner och undertecknad från Kristianstad. Vi hade 15 raska gossar – hovslagare, kuskar och chaufförer med. Tillsam-

mans blev vi en väl fungerande skara, som efter bästa förmåga sökte göra en värdefull insats till vårt broderfolks hjälp.

Efter ett högtidligt avskedstagande på Grand Hotell Royal med Prinsessan Sibylla i spetsen var vi redo att ge oss av på den långa resan via Haparanda till destinationen 'någonstans i Finland'. Det var mycket hemlighetsfullt med avresetider och dylikt. Vi var ett eftertraktat bombmål för det ryska flyget.

Hästarna kommer

Vår verksamhet var förlagd till kasernområdet. Vi disponerade regementets stallar, alldeles utmärkta sådana. Där fanns även ett litet hus rymmande operationssal. Första dagarna gick åt till att ställa i ordning förråd och operationssal, som sedan överläts i Lorichs och Jureéns pålitliga händer. De hade bl.a. hand om instrumentsteriliseringen.

På tredje dagen kom de första hästarna. Jag vill minnas att de var fem stycken och inte så hemskt svårt skadade. Men vi fullkomligt överföll dem med ömma omsorger, sugna som vi var på att ta itu med vår uppgift. Vi fick våra patienter från fronterna. Lättare skador togs om hand vid förbandsplatsen och kompanisjukstallarna, men de stora och svåra skadorna skickades bl.a. till oss. Det för-tjänar att påpeka att på den tiden användes hästar i mycket hög utsträckning i armén. De drog kanoner, kulsprutor, ammunition och kokvagnar samt tjänade som ridhästar bl.a. åt ordonanser och sambandsofficerare. De tog sig fram i terrängen på ett föredömligt sätt i massor av snö. När transporterna nådde oss var de oftast i ett bedrövligt skick. Flera dygns resa, ibland utan vatten och foder och med svårt infekterade sårskador, satte sina spår. Hästkötarna som medföljde transporten var oftast vanliga soldater, som själva var i behov av permission och som dödströtta somnade in och sedan sov större delen av resan.



Vi fick snart fullt upp att göra. Vi fick så småningom 700 hästar i vår vård och de flesta mycket svårt skadade. Meningen var att vi skulle bota dem och sätta dem i kondition igen så att de kunde återgå i tjänst. Så gott som alla behövde opereras och operationerna ägde rum på kvällar och nätter, då vi inte behövde riskera flyglarm. Det var mest fråga om avlägsnande av granatsplitter och kulor, några mankfistlar och penisframfall förekom också. Alla var infekterade och hade feber. Sårerna var fulla av var och nekroser. Sandy opererade med elegans och fermitté. Så där 20-25 operationer hann vi med på en kväll. Vi kastade hästarna på tre man. Tjänst gjorde 2 Stjärnor, en hästkötare och så Sandy förstås per kväll.

Morgenpass med sårbehandling

Sårbehandlingen ägde rum tidigt på morgonen. Den bestod huvudsakligen i att hålla såren öppna neråt, så att varet kunde rinna ut. Vi spolade igenom såren med kloramin och sen fiskleverolja för läkningen. Det stod en air av kloramin och fiskleverolja omkring oss. Men man vänjer sig vid allt. Sulfonamid var nyuppfunnet och vi hade stora burkar med oss. Finnarna hade dock inte tillgång till medlet, så det beslöts att vår sulfa skulle gå till sjukhusen för svårt

sårade soldater, och det var ju bra.

Så småningom blev det trångt i stallet och vi beslöt att bygga två nya. De kom i form av byggsatser och vi var behjälpliga med att snickra ihop dem. Arbetet gick i ett huj och efter ett par dagar kunde Siöcrona, jag och 50 hästar flytta in i två väl fungerande stallar. Dessa försågs med staket runt en rymlig rastgård. Så släppte vi ut lämpligt antal motionärer och, i början motvilligt, lät de sig schasas runt stallarna. Så småningom blev det mer fart på dem och med benäget bistånd av en massa smågrabbar från en skola i närheten kunde Vera och jag iakta att alla fick sin motion i lagom portion. Sen blev de ridbara och försedda med 2 handhästar var satte vi igång dem på allvar."

Sadeln bestod av en trasmatta med gjord om. Det var lite av vilda Kurdistan över det hela. Vi blev riktigt skickliga till slut och kunde stå på handhästarna, som riktiga kosacker.



Bombardemang

Flyglarm var det mest varje dag, då vädret var klart. Vi tog oss oftast ut i skogen på skidor och sökte skydd. För det mesta kom det aldrig några plan, men ibland smällde det ordentligt. Så t.ex. den 5 mars då jag var på väg från operationsstallet med två av mina hästar. Jag hade bundit ihop dem – de hittade hem – och gick själv efter dem. Då kom plötsligt flyglarm. Hästarna blev vettskrämda och skenade iväg. Jag såg hur en man fick tag i dem, men lyckades inte stanna dem förrän långt om länge. Själv fick jag lift med en släde fylld med karlar, som skulle ut i skogen och ta skydd. Så fick jag syn på mina två rymlingar med åtföljande man. De stod under en tall en bit från ett tegelhus utslängt i terrängen. Jag förenade mig med dem och då kom flygplanen. Tunga bombplan ca 25 st förmörkade himlen. De flög nämligen inte särskilt högt. Finnarna hade inget flyg och inget luftvärn, så det var fritt fram. Så hördes ett vinande ljud och någonting kom farande och slog ner ca 10 m från oss.

Hästarna slet sig och skenade iväg, mannen och jag kastade oss till marken. Mannen ropade hela tiden 'Satana Molotovi'. Sen låg vi i ett regn av frusna jordtorvor, sten, ledningsstolpar och Gud vet vad, som regnade över oss. Dock utan att träffas. Vi låg och tryckte ett bra tag, vi hade ju bomben i vår närhet, som ju kunde brisera när som helst. Under tiden hördes rop på hjälp och jämmer och elände från en skogshöjd, som skilde oss från staden och där de flesta bomber träffat. Där hade massor av folk sökt skydd. Till slut reste jag mig och sprang dit. När jag kommit en bit på väg kom nästa bombvåg. Den här gången föll bomberna närmare staden och jag tänkte med fasa på mina stallar. Jag fortsatte upp mot höjden pulsande i snö upp till midjan. Jag hade förbandsmaterial, som jag passat på att hämta i operationsstallet, i mina fickor och kunde göra en och annan insats för skadade människor. Jag minns särskilt en ung mamma, som satt med sitt spädbarn i famnen. Hon hade ena armen nästan avsliten. Inte ett ljud kom över hennes läppar. En gubbe i närheten med ett skrubbsår i huvudet

jämrade sig våldsamt. Jag tog mig hem till stallet. Väl framme konstaterade jag att hela stallet 'satt' sig lite grann. Ett hus i närheten stod i ljusan låga. I stallet rådde stor villervalla. Några hästar hade slitit sig och sprang omkring i gångarna och upp till andra hästar i spiltorna. Det var emellertid lätt avklarat och sen gick jag hem. Där kom reaktionen. Sandy, som var hemma, gav mig en konjak och sa att nu skulle vi iväg och jobba. Vi tog sedan en taxislåda till stallarna, men lite skakis var jag allt fortfarande. Senare på kvällen exploderade flera blindgångare på kyrkogården med stor förödelse, som följd. Även 'min' bomb vid huset och tallen flög i luften på kvällen. Och tegelhuset visade sig vara ett ammunitionsförråd. Så nog har man tur ibland!

Avveckling

Det kom inga nya sårade hästar, men vi hade ändå fullt upp att göra en tid. Mars och april gick åt att fullfölja vårt uppdrag. Vi lämnade chefen Hederstedt, Lorchs och Jureén kvar att avveckla. Resten av oss styrde kosan mot Sverige i slutet av april via Helsingfors och Åbo. Ryssarna hade minerat Ålandshav just de dagarna, så det blev spännande in i det sista. Väl hemma blev det stor avtackning. Dåvarande Kronprinsen, sedermera Gustav VI Adolf, delade ut Svenska Röda Stjärnans förtjänstmedalj. Det var då Röda Stjärnan definitivt upphörde och Blå Stjärnan föddes. Finska militärattachén delade ut den finska tapperhetsmedaljen och det sades mycket vackert om vår insats.

Ja, så gick det till när Svenska Hästambulansen drog ut för att försvara den västerländska kulturen i Österled' som Siöcrona så värtaligt uttryckte sig!

Utdrag från Britta Björkman-Uggla's berättelse

Svenska Röda Stjärnan blir Svenska Blå Stjärnan

1940 sände Svenska Röda Stjärnan en hästambulans till Finland. I Finland var den röda stjärnan inte användbar som symbol för föreningen eftersom den var känd som symbol för Sovjetiska armén. Man valde då att använda samma färg som arméns veterinärer på emblemet och vid Riksstämman 1941 beslöts att emblemets färg ska vara blå och namnet ändrades till Svenska Blå Stjärnan.



Svenska Blå Stjärnan